

ticle a aquesta curiosa categoria, no és estrany que es fes fort a negar la relació amb el verb *brigare*. Però és manifest que les dues idees etimològiques que apunta (no sense algun lloable escepticisme) no menen enlloc: ¿què pot haver-hi en comú amb els *brigantes* 'brians' o 'àcars de la sarna'? Ni com pensaríem que el significat primitiu fos 'anar a trobar una persona'; si en un text vènet del S. XIV *brigar con Piero* és ajuntar-s'hi, és clar que això és extret de *brigata* i no pas a la inversa. —³ D'ací, com a terme militar, s'ha pres *brigada* [1803, Belv.]. Tant en català, com en castellà [1728], pogueren entrar per conducte del francès; cap raó per creure'l d'origen castellà. D'on el derivat francès *brigadier* que s'usa molt en català [el *brigadier Cabri-neti*, 1874, PCoromines, O. C., 80a23]. —⁴ La transposició, altrament, es produí no sols en el cas del substantiu *bergant*, *bergada*. També apareix en aquest que sembla ser simplement el participi actiu de *bregar*, en un doc. igualadí de 1422 citat per *AlcM*: «tots los altres, per gràcia de Déu, hic estam bé e *bergans* ['bregant, basquejant-nos'], e'ns tenim per contents de la sanitat». —⁵ Tant ell, *RLiR* XXI, 308, com *Jaberg* (*Fs. Jud.*, 1943, 316), insisteixen a posar de relleu el caràcter guerrer de *brigare*, *brigante*, que seria pròpiament «guerregiar». Pel que fa a l'italià és segur que és un dels aspectes més importants, potser el cabdal. Segurament no l'únic; i en català força menys. —⁶ «Patrò de un *berganti*» en un doc. de 1254 barceloní (Carreres Candi, *Misc. Hist. Cat.* II, 266), que sembla ser la documentació més antiga en les llengües romàniques. Tot català recorda el passatge de la bella Cançó del Mariner, Ss. xv-xvi: «Quan ne fou a mig brodar — li falta seda, / veu venir un *berganti* — que el mar navega», *Milà, Rom.*, ed. 1853, versions A i B, núm. 3; ed. 1882, 201.4. Però en el *Tirant* és una embarcació més modesta, un mer llaüt de pescar (ed. *Riq.*, p. 526): O. Pou, *Thes. Pu.* «navis liburnica, celox», a. 1575, p. 68; en els anys 1441-6 «galecs, galotes, *bergantins* e altres fustes de moros» amenacen Torroella de Montgrí, Careta, *Dicc. de Barbr.*, p. 459. —⁷ Del francès a l'anglès, on s'abreujà en *brig*; d'aquest és compost *bricarca* [1868, *SLitCosta*].

Bergàs 'après', V. DECH (VARGA)

BERNAT I, 'barra, generalment de ferro, per barrar o tancar una porta', ben cert no prové del nom propi *Bernat*, però és mot d'origen incert, car és dubtós que siguin antigues la seva *e* i la *p*- de la variant estrictament valenciana *pernat* (que podrien ser degudes a la influència de *pern* i a la d'aquell nom de persona); per tant és també possible que derivi d'una variant consonàntica de *BARRA*; però més versemblant és suposar que sigui contracció de *baronat*, derivat de *baró*, en el sentit 'assegurat', 'enrobustit'; cf. el terme nàutic *barons* 'caps que fermen la pala del timó', i el cat. i oc. antics *barnat* 'conjunt de barons'.

□ 1.ª doc.: 1764.

En el diccionari de Ros (1764) «*bernat* (*pernat* antigament): pestillo, pasador» (reproduït per Sanelo, E39ra, 115ra, i per Escrig). La forma amb *p*- només és valenciana, i segons les dades de Griera, *BDC* xx, 158, recollida a sis pobles de la zona Altea-Bocairent-Alzira-Carlet-Pego, i d'altra banda a Nules (en alguns d'aquells amb notació exagerada del timbre valencià de la *a*, com a *pernet*). Les altres dades recollides allí i en els altres vocabularis del *BDC* el mostren estès en la forma *bernat* a Vinaròs, Rossell, Tortosa i Sant Carles de la Ràpita (i també Altea), i en aquesta forma per totes les zones del català oriental i almenys tot el Sud del català occidental fins a una línia Aitona-Oliana; també es diria a Eivissa (*AlcM*) i *bernadàs* a Perpinyà (sembla ser estrany al mall. i men.).

La definició tarrag. de Montoliu «barra de fusta o ferro horitzontal per *barrar* portes i finestres» (*BDC* VI, 40), correspon al concepte més corrent; i és també la valenciana de Griera, salvant que quasi tothom el dóna com a barra de ferro, i no de fusta. Pels gravats del vocab. de la Casa, de Mn. Griera, es veuen a Girona, Cadaqués i Rossell uns tipus de *bernat*, també de ferro i per tancar portes, però de forma diferent del tipus que m'és familiar (tranca travessera de ferro amb què es fermen les dues ventalles d'una gran porta tancada fent-la descansar en dos suports angulars de ferro en els dos extrems). En canvi el *bernat* de Girona i Cadaqués, que penja d'un clau o gira entorn d'ell i també el de Rossell (de direcció vertical) s'adaptarien millor a la idea de cosa dependent d'un pern o un clau.

Altres accepcions, un poc diferents de les anteriors, no són tals que sigui difícil de concebre que derivin d'aquesta secundàriament: «barra o embarrament de la pleta», St. Julià de Lòria, *BDC* XIX, 93; «contrapès de l'antiga màquina de filar, on servia per pujar la part anomenada carretó» en el Vocab. dels Teixits (*BDC* IV, 71). D'altres dues, la primera ens acosta de nou a la idea d'un pern i la segona, que ens en allunya resoltament, es conciliaria bé amb la de *barra*: «peça de l'arada que fa anella en un cap i va unida a la cameta, i té un ganxo a l'altre cap, amb el qual subjecta la pala en tombar l'arada», a Montblanc, les Borges i Sora (*BDC* XI, 93), d'altra banda 'l'arrel central de l'alzina surera' a Sant Feliu de Guíxols (indústria del suro, XIII, 93).

Que s'anomenin amb un nom de persona un ocell, un escarabat o un penyal en forma d'home o de membre humà, éssers susceptibles de personificació, no té res de difícil, però fóra inconcebible que s'hagués fet això amb un estri inanimat, insensible i evidentment identificat amb la idea d'immobilitat i resistència immòbil. Aquest és, doncs, l'únic punt clar: cal descartar tota relació etimològica amb *Bernat* nom propi. Però no hi ha raons clares que s'oposin a cap de les altres possibilitats. *Barnat* amb *a* és la grafia que trobem en els tres comptes de manyans de 1816 i 1830 (citats per *DAG.*) però és probable que siguin barcelonins i per tant aquesta *a* prova tan poc com la *e* de la grafia